

II-lea către Efrem, mitropolitul Rusiei (1092). Calendarul bisericii ruse cunoaște această prăznuire la 9 mai, la fel cu cel catolic¹. Aflarea acestui hram la o mănăstire moldovenească dovedește o înfrîurire venită de la biserica ruteană sau ucraineană. Se pune însă întrebarea dacă este vorba aici de o înfrîurire străveche răspîndită în poporul din Moldova sau de una întîmplătoare venită prin cărțile de slujbă.

De aceea vor trebui cercetate filă cu filă manuscrisele de minee slavonești scrise la noi, în căutarea sfinților și cuviosilor străini de ritul constantinopolitan. Iconografia minologhiului ar putea să aducă și ea lumini noi. Această problemă nădăjdum că o vom putea dezvolta într-un viitor apropiat.

P.Ș.N.

Prof. arhitect GRIGORE IONESCU, *Relatare asupra istoriei arhitecturii românești*, Editura de Stat pentru Arhitectură și Construcții, 1954 (144 pag. policopiate + 205 figuri).

Publicarea noii lucrări a prof. arh. Gr. Ionescu, cu toată modestia titlului cît și a volumului cărții, a avut rostul de a împlini o lipsă simțită acut atît în rîndurile arhitecților și cercetătorilor de artă, cît și în special ale studenților în arhitectură, fiind prima „relatare” completă, sistematică și științifică a materiei. Ca atare, ea întregeste în mod fericit excelența *Istorie a arhitecturii românești*, publicată în 1937 de același autor (și epuizată, bineînțeles, de mult), carte în care expunerea luminoasă și amplu dezvoltată a realizărilor arhitectonice cele mai strălucite din țară nu cuprinde alte aspecte, de însemnătate mai redusă poate, ale acestei discipline. De altfel, deosebirea modului de prelucrare a subiectului în cele două volume ale prof. Gr. Ionescu vedește evoluția urmată de autor în concepția însăși a istoriografiei: prima lucrare nu tinde să exprime mai mult decît gîndirea unui artist extrem de priceput și de bine informat, cea de-a doua merge mai departe, înțelegînd să împrumute rigoarea unei expuneri adevărat științifice. Meritul esențial al *Relatării asupra istoriei arhitecturii românești* îl constituie tocmai felul cum înfățișează etapele esențiale ale arhitecturii noastre „întîlnind seamă de întregul proces de dezvoltare a societății care a produs-o și aplicînd în studiu principiile călăuzitoare ale materialismului dialectic și ale materialismului istoric”. În cadrul acestor condiții materiale, autorul urmărește evoluția stilului arhitecturii românești care, cu toate schimbările, înnoirile și adaptările la noi cerințe, a știut să-și păstreze caracterul de continuitate.

Prima parte a *Relatării*, consacrată arhitecturii timpurilor vechi, începe printr-o schițare a condițiilor de viață și a locuințelor din epoca orînduirii comunei primitive. Trecînd la problema construcțiilor din epoca orînduirii sclavagiste, autorul își pune în aplicare metoda de expunere ce constă într-o scurtă analiză a cîtorva exemplare caracteristice, completată prin relevee, pentru a reda noțiunile privind orașele dace și romane.

Partea cea mai însemnată a volumului prof. Gr. Ionescu este, firește, cea consacrată arhitecturii românești din epoca feudală. Din capul locului, el arată netemeinicia părerii după care arta țărilor noastre nu ar fi decît o ramură tîrzie a artei bizantine. Pe lîngă influențe bizantine netăgăduite, cele gotice și orientale nu pot fi trecute cu vederea. Ceea ce este esențial însă în procesul de formare al artei românești este mai puțin originea împrumuturilor făcute, cît modul lor de prelucrare într-un stil nou și original. La această elaborare se face puternic simțită intervenția elementelor autohtone, specifice, ale artei populare. Foarte interesantă este dezvoltarea ce urmează a noțiunii de dualism dintre cele două arte, arta cultă, în care domină elementele de înfrîurire străină, și arta populară, mai modestă, mai puțin monumentală, caracterizată printr-un stil mai realist și mai pitoresc: arte de concepții opuse, independente în evoluția lor, dar care totuși se influențează reciproc și se interpenetrează, pentru a da naștere unei arte românești originale.

Din această parte a volumului, spațiul nu ne îngăduie decît semnalarea pasajelor ce reprezintă un aport nou. Astfel întregul capitol ce tratează despre arhitectura populară ar fi de recenzat. Problema privită permanent în lumina factorilor geografici, economici și sociali, este tratată în mod amplu, studiarea locuinței țărănești fiind precedată de aceea, amănunțită, a diferitelor tipuri de sate, apoi de gospodării. Printre tipurile de case mai puțin cunoscute este înfățișată și casa cu două încăperi independente și căloniu din Transilvania, precum și casa avînd în camera de locuit o vatră înălțată, cu laviță împrejur, din nordul Transilvaniei și al Moldovei.

Un capitol întreg este consacrat arhitecturii religioase din Transilvania. Alături de vechile biserici de stil bizantin și de ctitoriile voievozilor romîni, despre care s-a mai publicat cîte ceva, se înfățișează pentru prima oară într-o lucrare de sinteză note substanțiale despre bisericile ortodoxe de stil romano-gotic din veacurile XIII—XIV și în special despre însemnatele monumente romanice, romano-gotice, gotice și baroce

¹ Cf. *Slujebnicul* tipărit la 1806 la Lavra Pecersca din Chiev, la fila 208: „Ziua sf. prooroc Isaia și a Sf. Mucenic Hristofor și aducerea sfințelor moaște ale sfîntului Părintelui nostru Nicolae făcătorul de minuni

de la Mira în orașul Bari. Vezi și E. Romanet du Caillaud, *Essai sur l'Eglise russe catholique et ses saints*, extras din „*Terre Sainte*”, *Revue de l'Orient chrétien*, I-er supplément trimestriel de 1896, Paris, p. 4 și 66

ridicate sub impulsul stăpînirii maghiare și al bisericii catolice, ca : Biserica Neagră din Orașul Stalin, catedralele din Alba Iulia și Sebeș ș.a.

În ceea ce privește arhitectura Țării Românești și a Moldovei, noutatea rezultă nu din materialul înfățișat — în esență același ca în volumul anterior al autorului — ci din rigoarea analizei științifice a problemelor, din grija permanentă de a înfățișa evoluția formelor arhitectonice paralel cu transformările politice, economice și sociale ale Principatelor Române. Aceeași linie este urmată în capitolele următoare, privind arhitectura militară, mănăstirească și civilă, în care, alături de cunoscutele monumente din Țara Românească și Moldova, sînt cercetate și cetățile bisericesti ale sașilor, castelul din Hunedoara, alte castele și case orașenești din Transilvania.

A treia parte a volumului prof. Gr. Ionescu, consacrată arhitecturii în timpurile moderne și contemporane, începe printr-o scurtă privire asupra problemelor urbanistice, de la primele realizări din timpul Regulamentului Organic pînă la aspectele negative ale încercărilor de sistematizare a Capitalei din anii dintre cele două războaie mondiale. Apoi autorul evidențiază curentele de arhitectură care domină epoca, operele de valoare rezultate, dar și haosul producției arhitectonice, privită în ansamblul ei. Se termină arătînd realizările, lipsurile și perspectivele de viitor ale arhitecturii în epoca construirii socialismului.

Condensarea unui material atît de bogat într-un volum de proporții reduse a fost cu puțință numai datorită excepționalelor calități de expunere ale prof. Gr. Ionescu. Reducerea descrierilor de monumente la esențial, alegerea chibzuită a ilustrațiilor și conciziunea redactării (ceea ce autorul numește modest „forma rezumativă a textului”) face din această „relatare” un instrument de lucru folositor nu numai studenților pentru care a fost scrisă, ci și cercetătorilor în genere. Faptul că lucrarea și-a atins pe deplin scopul nu înseamnă însă să uităm promisiunea distinsului autor de a ne da, în formă lărgită și pe baze noi, atunci cînd condițiile vor îngădui, un *Tratat de istoria arhitecturii românești*.

R. C.

PAUL PETRESCU, PAUL STAHL, și arh. ANTON DIMBOIANU, *Arhitectura din Muzeul satului*, Buc., <1956>.

În lipsa unei lucrări de sinteză despre arhitectura țărănească, publicarea unui volum înfățișînd cele mai reprezentative clădiri satești din țară este de un deo-

sebit interes. Lucrarea, prezentată cu mult gust în format de album, începe printr-o scurtă introducere în care se precizează noțiunile esențiale privind modul de împărțire al casei țărănești, tehnica de construcție și elementele decorative.

Urmează descrierea monumentelor, în număr de 25 : 24 case, din colțurile cele mai variate ale țării, și o biserică de lemn din Maramureș; precizăm că cercetarea cuprinde toate clădirile Muzeului. Descrierea este bazată în primul rînd pe imagine : fotografii și desene, abundente și excelent executate, înfățișează vederi exterioare și interioare, detalii de decorație, vetre, anexe gospodărești. Nu ar fi fost de prisos și cîte un plan, eventual și pentru cîte o curte cu gospodărie mai organizată. Ilustrațiile sînt însoțite de un text concis, cuprinzînd date sumare asupra mediului geografic, tipului și condițiilor economice ale satului cărui aparține clădirea respectivă, apoi descrierea propriu-zisă a locuinței : tehnica de construcție, așezarea încăperilor cu modul de încălzire, elementele ornamentale, acareturile. Explicațiile sînt clare, interesante, judicioase¹.

Volumul *Arhitectura din Muzeul satului*, nefiind un ghid al muzeului, nu se atinge de problema mobilierului și a uneltelor din case, ce fac parte integrantă din Muzeu și au o mare însemnătate artistică și etnografică. Ca o prezentare arhitectonică a clădirilor, el poate fi de un real folos arhitecților, etnografilor, decoratorilor, precum și publicului cultivat atras de frumusețile celui mai viu din muzeele țării.

R. C.

SCURTĂ ISTORIE A ARTELOR PLASTICE ÎN R.P.R.,
I — *Arta Românească în epoca feudală*,
București, Ed. Acad. R.P.R., 1957, p. 306.

Publicarea primului volum din *Scurta istorie a artelor plastice în R.P.R.*, consacrat epocii feudale, constituie o dată în istoriografia artei românești, fiind vorba, după cum arată acad. prof. G. Opreșcu în prefață, de „prima încercare de a îmbrățișa într-un tot unitar fenomenul artistic din țara noastră”. Menirea lucrării este, pe de o parte, de a înfățișa manifestările artistice în ansamblul lor și în raporturile lor cu fenomenele politice, economice și sociale care le-au determinat, pe de altă parte, de a oferi cititorului nespecialist un îndrumător ușor de mînit, permițîndu-i să situeze în timp și în spațiu monumentele de arhitec-

¹ O rezervă am avea de făcut, la casa din Curtișoara, privind afirmația autorilor că „această casă este o interpretare țărănească a locuinței fortificate boierești de tipul culei din orînduirea feudală” (p. 14). În realitate, clădirea înfățișată, spre deosebire de alte locuințe țărănești din regiunea deluroasă a Olteniei,

este lipsită de orice element de întărire, putînd fi ușor atacată prin cele trei laturi pe care se întinde prispă, fără să mai vorbim de scara *exterioară*. Există cel mult o vagă asemănare de formă cu tipul de locuință pomenit, poate, cum spun autorii, sub influența celebrei cule din localitate.